

Tetřevi – úryvek z článku v Živě roku 1855

Pravé, v starších i novějších písních opěvané „černé“ lesy mizí den ode dne více z krajin našich, a jenom na hornatém pomezí a tu a tam v zemi zachovali se ještě někteří lesové, šumící o časích dávných, u váni větrů tajemné dumy šeptající. Jakž také jinak! Kde po blízkou lesů dědiny zvláště ale větší města se rozkládají, tam toulává se chudina, sbírající suché klestí, a jinde spekulace mění často nedospělé ještě smrky a mladé douby v sáhové dříví a prahy drážní, odstraňuje mechové koberce a očesává jahodonosné rostlinstvo. Šviháctví výletníci měst střílí po veverkách a ptactvu zpěvném, a nadějná mládež vesnická schytává kosy a drozdy – všecko na výdělek. A oloupený a zohavený les truchlý opuštěn, zvěř ušlechtilější prchá z prostor jeho znesvěcených a jenom kdysi o neděli prochází se tudy měšťák, nazývaje těch několik pozůstalých stromů – lesem. Avšak pravý les – ó jaká to velebnost! Jaký život tajemný, život vždy a všude se jevící! Krásné jest jitro v lese, krásný jest den, krásný večer! Tisícero zpěvných hrdélek vítá hlasitým tlukem slunko vstávající, a opět tisícero hrdélek prozpěvuje ukolébavku zapadajícímu; ve vrcholích stromů pohrávají veverky, pode stromy laškují liščata; hvízdot kosa proniká ticho posvátné a klofání datlovo zní jako srážení dřev; jelen a srn provází rodinu na tučné pastvy, a v bezšumném letu vylétá sova a sýček na záhubný lov; větrové zavanou a u velebném chorálu šumí stromy hlasem tajemným, jako duchů sbor!

V takovýchto lesích žijí *tetřevi* (Tetraones, Waldhühner), k nimžto se počítá *tetřev hluchý* (Tetrao Urogallus, Auerhahn), *tetřívěk* (T. Tetrax, Birkhuhn) a *jeřábek* (T. Bonasia, Haselhuhn).

Tetřev hluchý jest pěkňý a hrdý pták, vítaná kořist lovců obratných a zkušených, ačkoli se nikdež zhusta nenalezá, neboť býval ode dávna a jest posud velmi pronásledován. Není se však toho tak snadno obávat, že by se docela vytratil; neboť tetřev jest pták chytrý, a potřebí velké zkušenosti abys jej ulovil. Milé jsou mu bory, v nichžto brusnic, malin a jahod hojnost, a kde mýtiny jsou jasné s čistými potůčky. Vždy na ranní straně vyhledá si obydlí a i přes zimu v něm přebývá. Jest to pták nádherný; vyrostlý bývá co krocen veliký, 3'–40" délký mající. Od jednoho konce křídla ke druhému 4,5–5 stop mívá, váhu 9–12 liber. Zobák na dva palce dlouhý zahnutý jest, zrůst složitý, peří husté, které nezřídka brokům vzdoruje. A jakými krásnými barvami obdařila příroda tohoto ptáka! Zahnutý, na špicí háčkem ozbrojený a jako u dravců zkřivený zobák jest barvy běložluté, oko tmavohnědé a nad ním ozdobný kruh barvy šarlatové. Perutě v ohbí jsou bílé, ostatní peří černé lesku kovového, jenom na hlavě a prsou modrosedé, do zelena se měnící, peří na nohou

1 Romantizující vyobrazení tetřevího toku. Z rodinného archivu J. Andresky

tmavohnědé; ocas černý, a vyjímajíc péra prostřední bílými skvrnkami posetý. Spáry jsou ostré, a však krátké. Slepice tetřeví mnohem menší jest, vážíc tři, na nejvýš šest liber, má peří barvy zcela jiné nežli kohout, přírudlé, s černými a bílými skvrnkami, rudé hrdlo a takové též poprsí, bílý podbřišek, černě a hnědě tečkovaný, a ocas jasnohnědý s černými pruhy příčnými.

Tetřev sedává na zemi i na stromích, a jda po zemi vykračuje si důstojně, ačkoli zřídka kdy se podaří jdoucím zastihnouti, neboť jest opatrný, zraku i sluchu bystrého, tak že myslivce, byť po mechu sebe tišeji se blížil, zpozoruje, a jak mile mu něco podezřelého se naskytne, ihned v prudkém, hlučném letu vzhůru se povznáší; neletí však daleko, neboť váhu těla nemožno křídla jeho na dlouho unést. To platí jmenovitě o kohoutu, který se rád samotěn potuluje; slepici častěji vidati na zemi, tuto rozhrabávající a neustále „dlak, dlak“ volající.

Hlas tetřeva prazvláštní jest, že se nedá tak snadno nápodobiti. Myslivce o volajícím kohoutu praví, že mlaská, při čemž krk natahuje a vole nadýmá, oči směšně mhouří, nohama třepetá, křídla spouští, ocas čepýří a zvolav několikrát silně, jakoby zvukem „děť, děť“ dodává „dědl, dědl,“ načež jako hlavním tónem zamlaskne „dlak! dlak!“ a na konec zvuk protáhne a zavolá „hedehé! hedehé!“

Toto volání musí řádný myslivce dobře znáti, aby tetřeva zastihl, maně-li naň nepřijde, neboť jenom volajícím může zastřeliti. Časně z rána musí býti na čekání

a k obyčejnému stanovišti tetřeva na několik set kroků se přiblížiti, načež musí vyčkati, až tetřev se do volání dá. Tu jest pták tento zpěvem svým tak zaměstnán, že ani nevidí ani neslyší, odkud přijmí jeho tetřev hluchý. Myslivce se nyní zvolna přibližuje, ale jak mile tetřev přestane volati, zastaví se a teprva když počal znova, opět dále postupuje. Zpozoruje-li tetřev dost malé hnutí, přestane volati a ztratí se, že ho lovec toho dne více nedopadne. Podařilo-li se lovcovi přiblížiti se až na dostřelení, musí i nyní dobře mířiti, neboť za ranního šera jest ptáka toho černobarvého těžko rozeznati v loubí stromovém.

Tak stane se tetřevu jeho vlastní hlas, jímžto slepici přivolává, záhubným. Slepice nezdržuje se na stromích ale na zemi, kdež pod některým křovím v jasné mýtině se uhnízdí a do hnízda lehce upleteného a ve vyhrabané jamce uloženého pět, na nejvýš čtrnáct vajec snese, které jsou barvy rezožluté se skvrnkami hnědými, z nichžto po čtyřech nedělích vylíhnou se kuřátka. Tato vodí matka po lese, cvičí je chytati hmyz a sama rozhrabává mraveniště, vajíčka mravenčí jim předkládají a před všelikými útoky statně mláďata svá brání.

Kohout živí se jehličím stromů, kapradím, travou, pupeny mladých stromků, jahodami a hmyzem, pohlcuje i kaménky pro lepší strávení, a v zimě častokrát po kolik neděl na jednom stromě vysedí a všecko jehličí s větví opase. Odtud pochází, že maso jeho, samo v sobě jsouc tuhé a vláknaté, nedalo by se zholat ani jísti, poněvadž pryskyřičí zavání, a tudíž jenom ve víně mořené požívati se dá. Slepice více si vybírá a raději poupaty, rozličným zrním, jahodami, muchami, mravenci, housenkami, brouky a červy se živí; protož má také maso křehké, šťavnaté, kteréž ale ne vždycky lidé pojírají. Dravci denní i večerní, kuny lesní, tchořové, lasice a podobná zvířata taktéž lahůdku svou v mase tetřevím nalezají a nezřídka slepici i s mláďaty nebo vejci požírají.

Tetřev hluchý rozšířen jest po všech hornatých a lesnatých krajinách střední a severní Evropy a v krajích Asie s Evropou mezujících, až nahoře okolo řek Jeniseje a Obu. U nás počítá se k vysoké zvěři a jenom velcí páni jej lovívají a ve zvláštních ohradách pěstují; nikdy nezastřelí se slepice, nýbrž jenom kohouti dospělí silně volající. Slepice dá se mnohdykrát v hnízdě lapiti, a třeba uběhla, záhy zase k němu se vrací.

Ke konci slov o tetřevu hluchém stůj zde ještě něco o podivném způsobu, jakým lovcí švýcarskí okolo Bernu tetřeva honívají. Po sněhu blíží se lovec, maje přes šat svůj převlečenou košili bílou, v tu stranu, kde se tetřev ozývá. Dokud tento volá, blíží se lovec, postáváje, když umlkne; spatří-li jej kohout, upřeným zrakem naň pohlíží, netuše však nepřítel znova volá, až se může lovec přiblížiti na dostřelení. Trefený tetřev pak těžce dopadá k zemi se stromu, na němžto seděl byl hlasem svým záhubu svou sám si přivolaal...

Živa 1855, 9: 257–260